

Afa:s beslut överprövas sällan

Seppo Haka fick rätt till ersättning – och blev först i Sverige att

Kritiken tilltar mot försäkringsorganisationen Afa:s sätt att reglera arbetsskador. Den handlar inte längre om att försäkringsvillkoren är för tuffa. Kritiken handlar om strukturella problem.

Det brukar vara tyst om arbetsmarknadsparternas trygghetsförsäkring vid arbetsskada (TFA). Men på senare tid har media rapporterat om bergborraren Seppo Hakas seger i tingsrätt och hovrätt ot försäkringsorganisationen.

PENGAR OCH PRINCIP

Fallet visar hur viktigt det är med oberoende överprövning av skadereglering. Utan sådan hade Seppo Haka aldrig fått rätt till den ersättning han krävt utöver den han redan fått, vilket hade inneburit en kännbar ekonomisk förlust. Lika viktig är principen. Seppo Haka fick höra av Byggnadsarbetarförbundets försäkringsenhet att han redan hade fått ersättning för inkomstförlust och sveda och värk. Därmed borde han vara nöjd och inte förka få "gräde på moset" i form av invaliditetsersättning.

Seppo Haka har efter den här mångåriga processen inget förtroende kvar för Afa och inte heller för det fackförbund han numera är utesluten ur. Försäkringsvillkoren i TFA, däremot, tycker han är bra.

– Om de bara folides, säger han.

En av Seppo Hakas kapphastar är att eftersom samma bevisregel gäller i TFA som i den statliga arbetsskadeförsäkringen, så borde Afa rätta sig efter det beslut försäkringskassan redan fattat.

Försäkringsorganisationen hävdar sin rätt att göra oberoende prövningar.

Egentligen är det ovanligt att en försäkrad vänder sig till de allmänna domstolarna för att få ett TFA-ärende prövat. Det är inte så det ska gå till. I första hand har parterna infrattat en särskild TFA-

nämnd och en skiljenämnd. Men Seppo Haka litade inte på dessa överinstansers oberoende. I båda sätter folk utsedda av arbetsmarknadens parter.

Claes Jansson, chef på försäkringsenheten på LO-TCO Rättskydd, säger att förtroendet bland de försäkrade för Afa:s prövningar och de överprövande nämndernas beslut sviktar.

– Vi har återkommande ifrågasatt enskilda beslut. Men det har bara blivit värre. Företrädare för fackförbunden delar vår syn, säger han.

SAKNAR STÖD I PRAXIS

Huvudfrågan är förstas vad som ska klassas som arbetsskada och hur man ska skilja det från medfödda skador och åldersförändringar.

– Afa tolkar försäkringsvillkoren på ett sätt som ibland saknar stöd i skadeståndspraxis. Särskilt när det gäller beräkning av inkomstförlust, säger Claes Jansson.

Ett annat problem är att Afa ensamt påverkar hur skadeärendena presenteras i TFA-nämnden; den instans som försäkrade först har att överklaga till om de är missnöjda.

– Då ligger det i sakens natur att det är svårt att få till stånd en förutsättningslös prövning, säger Claes Jansson.

INTRESSET ÖKAR

Efter TFA-nämndens prövning återstår en skiljenämnd vars prövning stänger möjligheterna till vidare överprövning och vars utslag är hemligt för utomstående. Claes Jansson har märkt att intresset därmed ökat för att få skaderegleringen överprövad utanför TFA-systemet; i allmän domstol.

– Vi får många samtal om detta från medlemmar i LO. Afa har helt klart tappat i trovärdighet; eller jag ska rättare sagt säga så här: förtroendet är naggat i kanten, säger Claes Jansson.

Men LO-TCO Rättskydd uppmanar ingen att stämma Afa, de

Seppo Haka råkade ut för en fallolycka 1974. Han är numera förtidspensionär och uppbar arbetsskadelivranta. THOMAS FAHLANDER

företrädare bara försäkrade på fackförbundens uppdrag. Fackförbunden tycks inte heller vara intresserade; de är ju delägare i försäkringsorganisationen genom LO och PTK och står därmed bakom den interna överprövningen. Seppo Haka upplevde det som att Byggnadsarbetarförbundet vägrade honom rättshjälp för att stämma Afa, något som Byggnads förnekade. Den tredje ägaren är arbetsgivarorganisationen Svenskt Näringsliv.

– Visserligen finns det inget formellt hinder att ge en medlem rättshjälp för att stämma Afa. Men jag tror att Svenskt Näringsliv skulle reagera kraftfullt om vi fick en sådan utveckling, säger Claes Jansson som är noga med att framhålla att en nämndsprövning i grunden är att föredra framför domstol.

– Annars skulle många tvingas betala dyra rättegångskostnader. Folk skulle också riskera att bli lurade av oseriosa advokater.

STÄMMA GÅR INTE

Att stämma arbetsgivaren där skadan uppstod, vilket skulle vara det skadeståndsmässigt mest korrekta, går inte. Kollektivavtalen innehåller ett så kallat talförbud.

Claes Jansson är också kritisk till att ordföranden i skiljenäm-

den är ordförande i Arbetsdomstolen.

– Den personen har i allmänhet ingen kännedom om skadeståndsrättslig praxis. Då vore det bättre att få in någon från ett vanligt försäkringsbolag eller en trafikskadenämnd, säger han.

Rent allmänt är sammansättningen i nämnderna väldigt gubbig, tycker han.

Göran Andersen på Hotell- och Restauranganställdas förbund fyller på Claes Janssons kritik. Utöver den bristande insynen i skiljenämndsöverprövningen, tycker han att det stora problemet är att både försäkringskassan och Afa släppt för mycket inflytande till förtroendeläkarna. De här läkarna anlitas regelbundet som konsulter när medicinska fakta av betydelse för skadan måste värderas.

– De ska ta ställning till vad som talar för och emot. Slutsatsen i orsakssambandsfrågan ska inte dra. Det är en juridisk – inte en medicinsk fråga – säger Göran Andersen.

SPÄNNANDE HYBRID

Ellen Nygren på LO säger att organisationen är medveten om kritiken, men hon har inget säkert intryck av att den ökar. I december ordnades emellertid ett studiebesök på Afa för LO:s försäkringskott.

– Efter det besöket har inget förbund kommit med propåer, säger Ellen Nygren.

Hon har hört att en del tycker att nämnderna är gubbiga. Men dominansen av äldre män är brutten, åtminstone i TFA-nämnden, enligt Ellen Nygren. Hon är själv ersättare där. Att det är Arbetsdomstolens ordförande som är ordförande också i skiljenämnden försvarar hon med att det inte bara är fråga om skadeståndsrätt.

– Det handlar om kollektivavtal också. TFA är en spännande hybrid av arbetsrätt och skadeståndsrätt, säger hon.

vinna mot försäkringsorganisationen

Sambandsfrågor är väldigt komplexa, enligt Lars Sjögren, vice VD och skaderegleringschef på Afa. Det kan många gånger vara svårt för den försäkrade att förstå de slutsatser skaderegleringen kommer fram till och därmed är det inget konstigt att enskilda blir missnöjda. Men Lars Sjögren avvisar kritiken att Afa inte skulle i tillräcklig grad ta hänsyn till skadeståndsrättslig praxis. Han tycker inte att förtroendeläkarna har fått för mycket inflytande.

– Det är skaderegleraren som fattar det juridiska beslutet och läkarna står bara för en del av utredningen; de har inget beslutsmandat, säger han.

VILL GÖRA EGEN BEDÖMNING

Lars Sjögren hävdar med bestämdhet att Afa måste ha rätten att göra en egen sambandsbedömning även i de fall då Försäkringskassan redan gjort sin. Detta trots att det är samma bevisregler som gäller i båda fallen.

– Visserligen är det väldigt sällan vi kommer fram till olika slutsatser, men i särskilt kniviga ärenden kan det förekomma. Och så kan det ju faktiskt vara så att Försäkringskassan fattat fel beslut; då är det väl bra att vi gör en egen bedömning, säger Lars Sjögren.

Att kritiken mot Afa:s skadereglering skulle ha tilltagit är inget Lars Sjögren noterar.

– Jag har ingen kansla av att missnöjet är större nu och jag har varit med i många år, säger han.

LO försöker hålla debatten om TFA levande i försäkringsutskottet, enligt Ellen Nygren.

– Man får hålla i minnet att försäkringen fungerar bra för de allra flesta. Det betalas ut väldigt summor utan att man behöver gå till domstol, säger hon.

Det förhållandet gäller inte Seppo Haka. Hur många andra går miste om den "gräde på moset" de har rätt till?

MATTIAS DAVIDSSON

Seppo Haka är den förste som vunnit över Afa i allmän domstol. Det blev en mångårig kamp för att få ersättning för sin arbetsskada som han ansåg att han var berättigad till enligt trygghetsförsäkringen i arbetsskada (TFA). THOMAS FAHLANDER